

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედების ფერთა პალიტრა

წიგნადე შორენა

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თელავი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.42>

აბსტრაქტი: სტატიაში ყურადღება გავამახვილეთ გოდერძი ჩოხელისეულ ფერთა ენობრივ სამყაროზე, ფერის აღმნიშვნელი სიტყვების გრამატიკულ ასპექტებზე, როგორი ტიპის კონსტრუქციით, სიტყვათა როგორი სტრუქტურული ერთეულებით ცდილობს მწერალი ფერთა სამყაროს აღწერას, რომელ სტილისტიკურ საშუალებებს იყენებს მათ გადმოსაცემად.

ნაწარმოებებში გვხვდება ფერის აღმნიშვნელი:

მარტივი სიტყვები - შავი, თეთრი, მწვანე, ლურჯი, ქერა.

წარმოქმნილი - სხვადასხვა ნაწარმოებელი აფიქსების საშუალებით.

კომპოზიტები: ჩალისფერი, ვარდისფერი, ლანდისფერი, ქალობაზნელი, მტრედისფერი, ყვითელხალათიანი, რძისფერი, მზისფერი, თავვისფერი, ძაღლისფერი, კურდღლისფერი, მგლისფერი, იისფერი, ტყვიისფერი, რძისფერი,

საკმაოდ საინტერესოა მწერლისეული მიერ აღქმული და მკითხველამდე მიტანილი ფერთა ენობრივი სამყაროს ამსახველი ლექსიკა-ფრაზეოლოგია.

ამა თუ იმ ფერის უკეთ აღსაქმელად, უფრო ნათლად წარმოსახვისა და ემოციათა ექსპრესიულობისათვის უხვად ვხვდებით ტროპული მეტყველების ნიმუშებს. მათ შორის, აღსანიშნავია შედარება, სადაც ერთ-ერთ კომპონენტად გვხვდება:

ზოონიმიები: მტრედი, მგელი, თავვი, ძაღლი, კურდღელი. **მცენარეთა (ფლორა) სახელწოდებები:** ვარდი, ია, ჩალა. **გასტრონომიული ერთეულები:** რძისფერი. **ციური სხეულები:** მზისფერი. შესადარება ასევე გამოხატულია შემდეგი ერთეულები: - ვით, ასეთი/ისეთ, მსგავსი.

შედარების გარდა, ტროპული მეტყველებიდან გვხვდება: **ეპითეტები, გაპიროვნება, მეტონიმია, ფრაზეოლოგიზმები.**

ფერის აღმნიშვნელი სიტყვები მწერალთან დასტურდება ნაწარმოების სათაურების შემადგენელ კომპონენტად. რომანში „წითელი მგელი“ გვხვდება თეთრი საკუთარი სახელის შემადგენლობაში - თეთრუა.

გოდერძო ჩოხელის შემოქმედებაში უარყოფითი კონტექსტის გადმოსაცემად ყველაზე ხშირად გვხვდება შავი ფერი და ზოონიმი მგელი, ხოლო დადებითის დროს - თეთრი. მისი შემოქმედების ენობრივი სამყარო ძირითადად მის ლექსიკა-ფრაზეოლოგიაში ვლინდება, სადაც ვხვდებით დიალექტურ გამოთქმებს. დიალექტური მეტყველება მწერალს აძლევს შესაძლებლობას გამოხატოს პერსონაჟის ფსიქოლოგიური თუ სულიერი განწყობილება. პერსონაჟთა გარემოს, ფლორისა თუ ფაუნის აღწერის დროს კილოური მეტყველებისა და ხალხური ლექსიკა-ფრაზეოლოგის გამოყენებით გოდერძი ჩოხელმა გვიჩვენა მისეული ფერთა პალიტრის ენობრივი სამყარო და ინდივიდუალური სტილი.

საკვანძო სიტყვები: გოდერძი ჩოხელი, ფერი, ტროპული მეტყველება, ემოცია, ექსპრესია.

გოდერძი ჩოხელი მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი გამორჩეული მწერალია, რომელმაც მკითხველთა ყურადღება თავისი ღრმა ფილოსოფიური აზროვნებით მიიპყრო. გოდერძი ჩოხელი არის მწერალი, რომელიც ცდილობს წარმოაჩინოს სიკვდილ-სიცოცხლის არსი, ადამიანის არსებობის არსი. იგი აღწერს გუდამაყარსა და მის მკვიდრთა ცხოვრებას, მათ ყოფაში წარმართული და ქრისტიანული რელიგიების თანაარსებობას, მათ ტრადიციებსა და სამყაროსეულ ხედვას. გოდერძი ჩოხელი თავის შემოქმედებაში მრავალ საკითხზე მსჯელობს, იქნება ეს: მეგობრობა თუ მტრობა, სიყვარული თუ სიძულვილი, ვაჟკაცობა თუ ერთგულება, სიკვდილი თუ სიცოცხლე, სიკეთე თუ ბოროტება...

გოდერძი ჩოხელს აქვს გამორჩეული წერის სტილი, სამყაროსეული მოვლენების აღქმის თავისეული ხედვა. თითოეული ადამიანი გარშემო მყოფ საგნებს, სხვა აღქმის საშუალებებთან ერთად, ვიზუალურად, მხედველობითაც აღიქვამს. საკმაოდ თავისებური და მრავალფეროვანია გოდერძი ჩოხელისეული ვიზუალური ხედვა და ამ ხედვაში მისეული ფერთა სამყარო.

სტატიაში ყურადღება გავამახვილეთ გოდერძი ჩოხელისეულ ფერთა ენობრივ სამყაროზე, რომელიც, ვფიქრობთ, საკმაოდ საინტერესო და მრავალფეროვანია. მის ფერთა სამყაროში ვხვდებით თეთრსა და შავს, ყვითელსა და ლურჯს, წითელსა და მწვანეს, ვარდისფერსა და ნარინჯისფერს, „ათასნაირ ფერად-ფერად“ ლალ თუ მწუხარებისაგან მუქად გამომზირალ ფერებს, „დარდისაგან გაწითლებულ თოვლის ფანტელებს“.

ყურადღება გავამახვილეთ ფერის აღმნიშვნელი სიტყვების გრამატიკულ ასპექტებზე, როგორი ტიპის კონსტრუქციით, სიტყვათა როგორი სტრუქტურული ერთეულებით ცდილობს მწერალი ფერთა სამყაროს აღწერას, რომელ სტილისტიკურ საშუალებებს იყენებს მათ გადმოსაცემად.

ნაწარმოებებში გვხვდება ფერის აღმნიშვნელი:

მარტივი სიტყვები - შავი, თეთრი, მწვანე, ლურჯი, მწვანე.

წარმოქმნილი - სხვადასხვა მაწარმოებელი აფიქსების საშუალებით, როგორიცაა:

-**იან**: თეთრტანსაცმლიანი, შავსამოსიანი, შავჩიქილიანები, თეთრხალათიანი. -**ოსან**: შავოსანი.

სი -ე: სითეთრე, სითეთრეში, სიყვითლე, სიშავე. **სა-ო**: საშავეთო. **უ -ო**: უფერო. **მო -ო**: მოშავფერო. **ა**: წითელა, კაცშავა, ლურჯთვირთველა, ლურჯთვალა, თეთრწვერა, გულყვითელა, ლურჯა. **ელ-ილ**: წითელი, ყვითელი, ფერშეცვლილი, გულყვითელა. **ულ**: თეთრეული, გათეთრებული, გადათეთრებული, აწითლებულმა, ფერწასული, გაყვითლებული, გაფერმკრთალებული.

კომპოზიტები: ჩალისფერი, ვარდისფერი, ლანდისფერი, ქალობაზნელი, მტრედისფერი, ყვითელხალათიანი, რძისფერი, მზისფერი, თაგვისფერი, ძაღლისფერი, კურდღლისფერი, მგლისფერი, იისფერი, ტყვიისფერი, რძისფერი, მაგისფერი, (ჩალი) უკვე მიეჩვია ამ მოწყენილ და თითქმის ერთფეროვან დღეებს და ა.შ.. როგორც წარმოდგენილი მაგალითებიდან ჩანს, კომპოზიტებში უმეტესად შეერთებულია მართული მსაზღვრელისა და საზღვრულის ფუძე. გვხვდება არსებითით/ნაცვალასახელით/რიცხვითი სახელითა და მიღეობით/ზედსართავით მიღებული კომპოზიტები, ასევე ფუძის გაორკეცებით ან სინონიმური/ანტონიმური წყვილისაგან მიღებული: ჭრელ-ჭრელი, ფერად-ფერადი, მორუხო-მონაცრისფერო, წითელ-ყვითელი..

მორფოლოგიური აგებულების გარდა, საკმაოდ საინტერესოა მწერლისეული ფერთა ენობრივი სამყარო, როგორ ხედავს, როგორ აღწერს, რა საშუალებებს მიმართავს, როგორ მიაქვს მკითხველამდე სამყაროში არსებული ფერთა პალიტრა. ვფიქრობთ, ამ მხრივაც საკმაოდ საინტერესო და თავისებურია გოდერძი ჩოხელის მიერ აღქმული და მკითხველამდე

მიტანილი ფერთა ენობრივი სამყარო ამსახველი ლექსიკა-ფრაზეოლოგია.

მწერალი ფერის ამსახველი სიტყვებით ერთდროულად მოქმედებს მკითხველის ვიზუალურ შეგრძნებებზე და ემოციური აღქმის უნარზე. ჩოხელი ცდილობს ადამიანის წარმოსახვაში უკვე არსებული ფერის ამსახველი სურათები შეავსოს ახალი ეფექტებით, გააცოცხლოს სურათები, გაამძაფროს მკითხველის განცდა, გაზარდოს ესქპრესიულობა. მკითხველის მიერ ამა თუ იმ ფერის უკეთ აღსაქმელად, უფრო ნათლად წარმოსახვისა და ემოციათა ესქპრესიულობისათვის უხვად ვხვდებით ტროპული მეტყველების ნიმუშებს. მწერალი სხვადასხვა სტილისტიკურ საშუალებას მიმართავს, მათ შორის, აღსანიშნავია შედარება, სადაც ერთ-ერთ კომპონენტად გვხვდება:

ზოონიმი: სოფელი ღია თვალებით მისჩერებია **მტრედისფერ** ცას. **შემომგლისფერდა**. საღამოს ბინდი თანდათან გამუქდა... - მივწერ კაცს ცხორში და გამოვატანინებ. ვარდისფერსაც გამოვატანინებ და **თაგვისფერსაც**. ამბროსას კი დედაკაცები ეხვეოდნენ და ისიც იღებდა ტომრიდან ახალ-ახალ ფერებს. -ეს **ძაღლისფერიო**. -ეს **მგლისფერიო**. -თქვენი ამბროსიკუნა გენაცვალეთ, ეს **კურდღლისფერი** თქვენთვის გავაკეთებინეო.

მცენარეთა (ფლორა) სახელწოდებები: ვარდი, ია, ჩალა. მაგალითად: ვხედავ ქუდში სამი **ვარდისფერი** კვერცხი ჩაუდია ჩიტს. ბერმა თავისი ნაწილი **ვარდისფრად** შეღება. **ჩალისფერი** კულულები ეყარა პატარა ბეჭებზე და მხრებსაც უფარავდა. **ჩალისფერი** თმა კოჭებამდე სწვდებოდა სალომეს. გაფაციცებული თვალებით შეჰყურებს ხალხი **იისფერ** ცას.

გასტრონომიული ერთეულები: თოვს. **რძისფერი** სიმყუდროვეა ბურსაჭალის ფერდობზე ჩამომდგარი.

ციური სხეულები: მზისფერი თმა აქვს (მზია თამნიაურს, გიგიას საცოლეს)

გარდა აღნიშნულისა, შესადარება გამოხატულია შემდეგი ერთეულები:

- **ვით:** კუპრივით შავ მდინარეში ლივლივებდა მისი ფაფარი. ხეობაში მანამდეც დიდი მდინარე მოექანებოდა, მაგრამ უცებ წამოვიდა კუპრივით შავი წყალი. შავად მოქანავდა, საზარელი სანახავი იყო, კუპრივით ტალღებს მოაქანავებდა (არაგვი). თუმცა ქალი არ იყო უხეირო შესახედაობის, ლამაზიც კი იყო, ზურგზე ნაწნავები გადაყრილი, შოლტვივით ტანი და მაყვალვივით შავი თვალები ჰქონდა. თოვლივით თეთრი იყო პატარა ციკანი, ცასავით ლურჯი თვალები ჰქონდა. ანგელოზები ბროწეულივით წითელ თხილს უკრეფენ და ღმერთს სთავაზობენ.

ასეთი/ისეთ: შავი წყალი მანამდეც ენახა ხალხს, მაგრამ ასეთი შავი წყალი არავის ახსოვსდა.

მსგავსი: სახე მისი არა კაცის ფერი, არა სხვა რამის მსგავსი, არცა კაცისა, არცა ეშმაკის.

შედარების გარდა, ტროპული მეტყველებიდან გვხვდება:

ეპითეტები: გოდერძი ჩოხელის შემოქმედებისათვის დამახასიათებლად უნდა მივიჩნიოთ ეპითეტების სიმრავლე, რომლებიც მწერალს უხვად აქვს მოხმობილი საგნებისა თუ მოვლენების დასახასიათებლად. ის კი ცალ თვალს აბრიალებდა და ატასნაირი ლაღი ფერებით ქარგავდა ზამთარს. დიდებათიდან ერთი შავოსანი ქალი გამოვიდა. საჯიხვის წვერზე გამოჩნდა თოვლი და ნიკორი შუბლით ჩამოანატა შემოდგომის ყვითელ სამეფოში. დაწყნარდნენ მთები, ყვითელი თავ-თმანი ჩამოიწეწეს ტყეებმა. ის კი ცალ თვალს აბრიალებდა და ათასნაირი ლაღი ფერებით ქარგავდა ზამთარს. ერდოდან მკრთალი ნათელი შემოდის. საქართველოში არსებობს ხეობა, რომელზეც შავი არაგვი მოდის და რომელსაც ჰქვია გუდამაყრი.

გაპიროვნება: გაპიროვნების დროს მწერალი ყოველთვის ცდილობს ესა თუ ის მოვლენა ახალი, მანამდე უცნობი კუთხით დაგვანახოს.

შემოდგომა იყო, ფერი ჰქონდა დაკარგული მიწას. შემოდგომა იყო, გადახუნებული მიწა

თეთრი ჩიქილის დახურვას აპირებდა. გაზაფხულის ერთ ბნელ ღამეში, თმაგაწეწილი დაჰქროდა თეთრი აპრილი. შემოდგომამ ყვითელი ფერხულით ჩაიარა გუდამაყრის ხეობაში. სიოც კი არ, მაგრამ თუ დაუკვირდებოდით, ეს გაყვითლებული ფოთლები კრთოდნენ, ირხეოდნენ, თითქოს გრძნობდნენ დასასრულს და შიშით კანკალებდნენ. საოცრება იყო, როდესაც მოლოდინით გაფერმკრთალებულ მთებს, სათოვარი ღრუბლები გადმოადგებოდნენ თავზე... მარტო გაყვითლებული ფოთლები კრთიან, კანკალებენ უზარმაზარ წიფლის ხეებზე.

გოდერძი ჩოხელი ხშირად მიმართავს იმ ფრაზეოლოგიზმებს, რომლებსაც უხვად ვხვდებით ცოცხალ მეტყველებაში:

ფრაზეოლოგიზმები: სხვები თუ აბარებენ, შენ რა წითელი კოჭი ხარო თუ... თუ სოფლამდე ვერ მიაღწევს, მაშინ სჯობია, შავი დღისთვის შემოინახოს ბენზინიანი ჩვარი. თუმცა თოვლმა მთლად გადაათეთრა არემარე, მაგრამ „შავი დღე“ მაინც სადღაც ახლო დასუნსულეებს. ამისგან აქა მაქვს გული გამოკლული და იქ რა შავ ქვად მინდა.

ფრაზეოლოგიზმებში საკმაოდ მრავლადაა წყველის ფორმულები: იმათი შავი ქვა იყო, შვილო. შავ საათზე დაბადებულო, ერთხელაც იქნება მოგკლავენ. რაღაცას ატყობინებს ეს შავის მიწისა! - ჩურჩულებდა ხალხი. (მსაზრვრელ საზღვრულთან არ უნდა გვექონდეს შავის, უნდა იყოს შავი). რაც ეს სასავეთო მგლად მაიქცა, სოფელს იღბალი აღარ ექნა! აღარ მოვიდა, არარ მოშავდაო, - ჩიოდნენ. მაშ რაღა შავ ქვას მოველოდი შენგან. იქვე ვედროთი თურმე ნავთი ედგა იმ ქალობაბნელს.

მართალია დასახელებული ფრაზეოლოგიზმები არ არის ახალი და არსებობის საკმაოდ დიდი ხნის ისტორია აქვთ, თუმცა ნაწარმოებში გარკვეულ ემოციურ-ექსპრესიულ როლს ასრულებენ.

გამოყენებულია მიმართვის დროს:

შე ვარდისფერო და შე მგლისგერო; შე ტყვიისფერო და შე მგლისფერო; ჩემო ნაცარავ და ჩემო ტყვიისფერო; ჩემო ჭრელებო და ჩემო ბიბილოიანებო; ჩვენი ცხოვრების დამჭრელებელო; ჩვენო გამშავებელო და ა.შ.

გოდერძი ჩოხელის შემოქმედება, ისევე როგორც მთელი სამყარო, ორპოლუსიანია, ორ ნაწილად გაყოფილი. შესაბამისად, ორ ნაწილად, დადებითად და უარყოფითად, აქვს მწერალს წარმოდგენილი ბუნების მოვლენები თუ ადამიანური ყოფა. ამგვარი მსჯელობა ემოციურად დატვირთულია, რაც თავისთავად, ხელს უწყობს ემოციის ექსპრესიას. როდესაც მწერალი აღწერს ნაღვლიან, უარყოფით, მძიმე ეპიზოდს, აქ ფერებიც იკარგება, იცრიცება, უფერულდება ან მუქდება, შავდება და ერწყმის ეპიზოდში აღწერილ გარემოს/სიტუაციას: მხოლოდ ხეობაში გამოქანებული შავი წყალი დგანდგარებდა, ხურდა, ნისლს მოიყოლებდა და თან გრილი სიო მოჰქონდა. შემოდგომა იყო, **ფერი ჰქონდა დაკარგული** მიწას... **გაცრეცილი ცასავით** უსასრულო იყო ლოდინი. მერე **ჩამოღამდება** და **ჩაშავდება** ყველაფერი. ზემოდან მოიყოლებდა **შავ ნისლს** და გზადაგზა ყველაფერს ნთქავდა. ყველაფერი მიჰქონდა, თავის **შავ ტალღებში** ახვევდა. გაისმა შემოდგომის ფერწასულ ხეობაში მგლის ყმუილი. იფიქრებდით, მზის სხივებმაც კი ფერი დაკარგაო. ბალები ისხდნენ ჩაბნელებულ სახლში და დაწიოკებულნი ერთმანეთს ეკვროდნენ.

ხშირია შავი ფერი როგორც ბუნების სურათის აღწერის დროს, ასევე პიროვნების დახასიათებისას, როდესაც ხაზგასმულია მისი ცხოვრების, ხასიათის ან თვისების უარყოფითი მხარე: -ქალოო, კუდიანებთან ჰქონია მაგ **მგელშავას** საქმე! - ქალშავასაც აღარ ამბობდნენ, **მგელშავას** ეძახდნენ და ეს „**მგელშავა**“ საზარლად ჟღერდა. ...აბა ერთი ბეწო ბაღლი რაღსა უშლიდა მაგ **მგელშავას**, მაგას.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დასახელებულ მაგალითებში კომპოზიციის შემადგენელ

ნაწილებად გვხვდება მგელი და შავი ფერი. ორივე მათგანი, გარკვეულწილად, ნეგატიურ გრძნობას აღძრავს. პერსონაჟის დასახასიათებლად გამოყენებული ეს კომპოზიტი უფრო მკვეთრად წარმოგვიდგენს ქალის უარყოფით, ბურუსით მოცულ სამყაროს. საყურადღებოა თეთრუასა და „მგელქალას“ დაპირისპირება; დაპირისპირება ბოროტისა და კეთილისა. მათი ხასიათი და თვისებები კონტრასტულია და კონტრასტულია თვითონ პერსონაჟთა სახელებიც. თუ შავი ფერი, ბნელს, ცუდს უკავშირდება, თეთრი სიკეთის, სიხარულის, სიწმინდის ან დარდის მანიშნებელია: დარდს გაუჭადარავებია, შვილო, ეგრე იცის დარდმა, - უთხრა ლუკას მოხუცმა კაცმა, თვითონაც ახალმოსული თოვლივით თეთრი თმა-წვერით შემოსილმა. ჰაერში გაჩერებული ქალი და მოედანზე დაჩოქილი მლოცავი ყვავილების თეთრ საბურველში გაახვია. გამიხარდამ შორიდანვე დაინახა თეთრტანსაცმლიანი და მუხლის ჩოქით მივიდა „ღმერთთან“. უცებ იმ ეკლესიიდან თეთრი ღრუბელი გამოვიდა და ირგვლივ ისეთი სურნელი დგას, ვერ აგიწერ. შიგნით იმ თეთრი ღრუბლის ისეთი სურნელი დგას... უცებ ატყდა მტრედების ფრიალი და ზარების რეკვა, სოფლისთავს მდგარი ეკლესიიდან გამოვიდა თეთრი მოხუცი, რომელსაც თმა-წვერიც თეთრი ჰქონდა, ტანსაცმელიც კი თეთრი ეცვა, თეთრი ყაბარჯენი ეჭირა და სოფლისაკენ მიდიოდა. თეთრი ფერი დომინირებს დალოცვის დროს: შენამც დამიბერდი თეთრი თმა-წვერით, ჩემო ბათილავ.

შავის გარდა, მწუხარებისა და დარდის მაუწყებელია წითელი ფერი: თოვდა. თეთრად თოვდა, მაგრამ მერე თანდათან წითელი ფანტელები წამოერია. წამოვიდა წითელი თოვლი. ლამის გაგიჟდა ხალხი, ასეთი რამე ჯერ არავის ენახა. სულ გაწითლდა მთა-ბარი. უბედურების ნიშანია, უბედურება მოვა, - თქვა ვიღაცამ. ერთ დილით წითელი თოვლი წამოვიდა ციდან. სადამომდე წითელ თოვლის ფანტელებს ბარდნიდა ზეცა. რომელიმე ვარსკვლავზე, ეტყობა, ომი გაჩაღდა და ეს სისხლიანი თოვლიც იქიდან მოდისო. დასახელებულ მაგალითებში ნათლად ჩანს, რომ მწუხარება უკავშირდება წითელ ფერს.

მწუხარებას უკავშირდება ვარდისფერი, რომელიც ცხოვრებაში დადებით განწყობასთან, ემოციასთან ასოცირდება. გოდერძო ჩოხელთან მხიარული და ხალისიანი განწყობის გარდა, ვარდისფერი მწუხარებას გამომხატავს: ამბროსაი ვარდისფერის ხსენებაზე შეკრთა და თვითონაც ვარდისფერმა მწუხარებამ გადაუარა სახეზე.

ფერის აღმნიშვნელი სიტყვები მწერალთან დასტურდება ნაწარმოების სათაურების შემადგენელ კომპონენტად. სათაური ხშირ შემთხვევაში გარკვეულ ინფორმაციულ როლს ასრულებს და, როგორც მიჩნეულია, „მხატვრული ტექსტის სემანტიკური ღერძი სწორედ სათაურის გავლენით ყალიბდება“ (ტალიაშილი, 2014). გოდერძო ჩოხელმა კარგად იცის, რომ მნიშვნელოვანია სათაურის სწორად შერჩევა, რადგან ცუდად შერჩეულმა სათაურმა შეიძლება ტექსტი დააკნინოს, ხოლო კარგად შერჩეული - ტექსტს სძენს ინფორმაციულობას, ხშირ შემთხვევაში შინაარსსაც აღემატება. სათაურების შემადგენელ კომპონენტად დასტურდება ვარდისფერი, თეთრი, წითელი და შავი: ვარდისფერი კაცი, სწორი თეთრი ხაზი, წითელა, თეთრჩოხიანები და შავჩოხიანები, წითელი მგელი. ჩამოთვლილი სათაურები თვისთავად იქცევენ მკითხველის ყურადღებას და განსაზღვრავს ნაწარმოებისადმი ინტერესს.

რომანში „წითელი მგელი“ გვხვდება თეთრი საკუთარი სახელის შემადგენლობაში, - კუდიანი ყოფილა, თეთრუას უნახია...- ახი კი არის, შაკრას სოფელმა პირი და დააყენოს თეთრუასის თავზე. თეთრუამ რომ გათქვა, კუდი ვუნახეო, მაგის თქმაზე აგე რა დამართა იმის ბაღლს... თეთრუაი ზეზეურ ჩამოხმა შვილის ძებნაში. სახელი არის სხვადასხვა ბრუნვის ფორმით, ასევე დაერთვის კნინობითის ნაწარმოებელი -ა სუფიქსი. წოდებითი -ო-სა და კნინობითი -ა-ს ერთად თავმოყრის შედეგად გვხვდება ოა - უა ხმოვანთა ცვლილება. სახელი სახლობითი ბრუნვის ფორმაზე ი ხმოვანს დაირთავს - თეთრუაი, რაც ასევე მთიულურ-

გუდამაყრულ დიალექტს ახასიათებს, კერძოდ, ხმოვანზე ფუძედაბოლოებული სახელებიდან -ი დაერთვის ორ და მეტმარცვლიან სიტყვებს, როგორც წესი -ა ხმოვანზე დაბოლოებულ სახელებს. დასტურდება პარალელური ფორმები: თეთრუა//თეთრუაი, თეთრუამ//თეთრუაიმ, თეთრუას//თეთრუაისი. -ი სახელს გადაყოლილი აქვს მოთხრობითა და მიცემითში. ნათესაობითი ბრუნვის ნიშანი ვერ კვეცს ა ხმოვანს, არც თვითონ რედუცირდება. მავრცობი ხმოვნის პოზიციას იკავებს -ი.

საინტერესო მაგალითია შემდეგ წინადადებაში: მოდიოდა ყმაწვილი კაცი ხატის გორისკენ, ტანზე გაზაფხულის პეპელაის ფერი სამოსი ეცვა მსუბუქად... აქ გვხვდება პეპელაისი (პეპელა), რომელიც სალიტერატურო ენის ნორმების მიხედვით არის კუმშვად-კვეცადი სახელი, თუმცა წარმოდგენილ მაგალითში ის არ განიცდის არც კუმშვას, არც კვეცას. მწერალთან არ განიცდის რედუქციას კუმშვადი სახელი მონაცრისფერო. თუმცა ა. შანიძისა და ვ.თოფურიას თანახმად კუმშვა მძლავრობს მთის კილოებში.

აღსანიშნავია მსაზღვრელ-საზღვრულის დიალექტური ფორმა შავის მიწისა, აქ შეთანხმება სრული სახისაა. სალიტერატურო ქართული ენის ნორმების მიხედვით მსაზღვრელს ნათესაობით ბრუნვაში სცილდება თანხმოვანი და რჩება ხმოვანი. ამ შემთხვევაში კი ბრუნვის ნიშანი სრულად არის შენარჩუნებული, ე.ი. ნათესაობითში გვაქვს მსაზღვრელის საზღვრულთან შეთანხმება.

მთიულურ-გუდამაყრულ დიალექტზე ბესარიონ ჯორბენაზე აღნიშნავს, რომ უარყოფითი მოვლენების გამოსახატად წარმოქმნილ კომპოზიტებში მეორე შემადგენელი კომპონენტი არის -ტიალი. რაც შეეხება წყევლა/კრულვის სემანტიკის გამომხატველ კომპოზიტებში დადსტურებულ კომპონენტს -შავაი დამახასიათებელია მოხეური დიალექტისათვის (ბ. ჯორბენაძე, 1989: 286, 273).

ამრიგად, თუ დავაკვირდებით გოდერძო ჩოხელის შემოქმედებაში ფერების გამომხატველ სიტყვებს, ნათლად დავინახავთ, რომ უარყოფითი კონტექსტის გადმოსაცემად ყველაზე ხშირად გვხვდება შავი ფერი და ზოონიმი მგელი, ხოლო დადებითის დროს - თეთრი. მწერალმა საკუთარ ტკბილ-მწარე შემოქმედებას გემოვნებით შეუხამა შავ-თეთრი, მკვეთრი და ბაცი ფერები, რითაც უფრო მეტი ხიბლი, მეტი ემოციურობა შესძინა თავის ნაწარმოებებს და გაამდიდრა ქართული ლიტერატურა. მისი შემოქმედების ენობრივი სამყარო ძირითადად მის ლექსიკა-ფრაზეოლოგიაში ვლინდება, სადაც ვხვდებით დიალექტურ გამოთქმებს. დიალექტური მეტყველება მწერალს აძლევს შესაძლებლობას გამოხატოს პერსონაჟის ფსიქოლოგიური თუ სულიერი განწყობილება. პერსონაჟთა გარემოს, ფლორისა თუ ფაუნის აღწერის დროს კილოური მეტყველებისა და ხალხური ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის გამოყენებით გოდერძი ჩოხელმა გვიჩვენა მისეული ფერთა პალიტრის ენობრივი სამყარო და ინდივიდუალური სტილი.

ლიტერატურა:

1. კვაჭაძე, ლ. 1993, ქართული ენა, თბილისი, გამომცემლობა „რუბიკონი“.
2. ფეიქრიშვილი, ჟ. 1992, ქართული ენის მორფოლოგია, ქუთაისი.
3. ლლონტი, ალ. 1988, ქართული ენის ლექსიკოლოგია, გამომცემლობა განათლება.
4. შანიძე, აკ. 1973, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბილისი.
5. ჩოხელი, გ. 2022. პროზა, პოეზია, წერილები, თბილისი, გამომცემლობა პალიტრა L.
6. ჩოხელი, გ. „წითელი მგელი“, <https://scroll.ge/31170/goderdzi-chokheli-tsitheli-mg/>
7. ჯორბენაძე, ბ. 1989, ქართული დიალექტოლოგია, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი.

The Colorful Palette of Goderdzi Chokheli's Prose

Tsignadze Shorena

Iakob Gogebashvili State University, Telavi

Abstract

In the article, we focused on Goderdzi Chokheli's linguistic world of colors. Our study deals with the following: the grammatical aspects of the words denoting color, types of construction; the structural units of words which the writer uses to describe the world of colors, the stylistic devices he uses to convey them. We find various signifiers for colors in the author's works: **Simple (primary) words** - black, white, green, blue, fair. Derived – the words created by means of **various affixes**. **Composites**: by adding the word 'color' to the main word. E.g. straw color, rose color, shadow color, dove color, milk color, sun color, mouse color, dog color, rabbit color, wolf color, violet (color), lead color, yellow-coated.

It is quite interesting to observe and study the lexis and phraseology reflecting the linguistic world of colors perceived by the author and then displayed to the reader. There are many figures of speech that are employed by G. Chokheli for better perception and visualisation of this or that color and for making emotions more expressive. Among them, we have to mention simile. In similes, one of the components is the following:

Zoonyms: dove, wolf, mouse, dog, rabbit; **Names of plants** (flora): rose, violet, straw;

Gastronomic units: milk; **Celestial bodies**: the sun. **Simile is usually comprised** of 'as', 'like'.

Besides similes, the author employs epithets, personifications, metonymy, phraseologisms.

The words denoting colors are also found in the titles of his works. And, the word tetri (meaning 'white') with a slight modification which is characteristic of a local dialect is offered as a proper name 'Tetrua' in the novel The Red Wolf.

In Goderdzi Chokheli's prose, the color black and the zoonym wolf are usually associated to negative context, while white has a predominantly positive connotation.

The linguistic world of his work is mainly conveyed through his vocabulary and phraseology, where we find dialectal expressions. Dialectic speech gives the writer the opportunity to express the psychological or spiritual mood of a protagonist. Goderdzi Chokheli managed to show his readers the linguistic world and individual style of his

color palette by using local speech and folk phraseologisms while describing the environment, and also flora and fauna surrounding his characters.

Key words: Goderdzi Chokheli, color, figures of speech, emotion, expression.